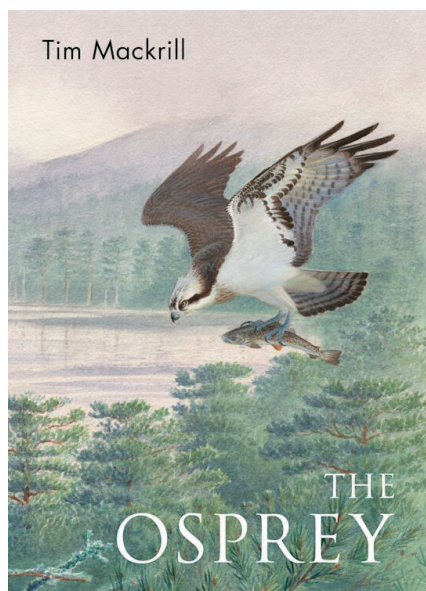

Nieuwe boeken geoogst IX

Rob G. Bijlsma

Mackrill T. 2024. The Osprey. Poyser, London. Gebonden met stofomslag, 304 pp. ISBN 98-1-4729-1990-8. Euro 69.50.

Visarendliefhebbers grijpen geregeld naar het boek van Alan Poole (1989), *Ospreys: a natural and unnatural history*. Het is in de grote vijver met boeken over de Visarend een baken van kennis. Een vervolg verscheen in 2019 (*Ospreys: the revival of a global raptor*), een meer verhalend boek met uiteraard meer informatie over zenderonderzoek (wat in 1989 nog in de kinderschoenen stond). In beide boeken stonden Visarenden in de USA en de Britse eilanden centraal. Enigszins vreemd, omdat Visarenden kosmopolieten zijn die overal voorkomen in gebieden met zoet, zout of brak water. Voegt daar Tim Mackrills boek iets aan toe? Dat kun je wel zeggen. Hoewel er veel aandacht wordt besteed aan het onderzoek in Schotland (vooral door Roy Dennis, al veel van bekend en over geschreven) en aan het project in Rutland (de auteur stond daar ruim 10 jaar aan het roer; het gebiedje zag aanvoer en uitwenning van 75 vogels uit Schotland, met het eerste broedgeval in 2001; daarna uitbreiding naar Wales en Engeland), is er veel tekst over Visarenden elders inclusief de broed- en overwinteringsgebieden. Een niet te versmaden toevoeging zijn de vele foto's van John Wright, die verdergaan dan de obligate plaatjes want ter plekke gemaakt en documentair. De foto's laten gedrag, sekse en aanvullingen op de tekst zien, helaas niet gedateerd, soms zelfs zonder plaatsaanduiding (beide doen ertoe).

Behalve de vaste ingrediënten van een monografie, zoals taxonomie, broedbiologie, gedrag en verhouding tot de mens, geeft dit boek veel aandacht aan trek en overwintering. Niet zo vreemd, gezien de golf van gezenderde Visarenden die over de wereld trekt. Er is tot in detail bekend hoe de vogels van broedgebieden op het noordelijk halfrond naar tropische gebieden koersen om daar – naar het zich oppervlakkig laat aankijken – een leven als een prins te leiden. Vliegsnelheid, pauzes onderweg, de invloed van weersvariabelen op de trekbaan en -snelheid, navigatie, routes, timing van vertrek van broed- en winterplaatsen (individueel, naar sekse en leeftijd), afgelegde afstanden per dag en per seizoen, verplaatsingen over zee (met staaltjes van kunnen waarover je achterover slaat), herhaalbaarheid van trekroutes, leergedrag van juvenielen (hoe maak je de eerste tochten, en hoe verhouden die zich tot de latere), hoe kom je de Sahara over (dat halen ze niet allemaal), kortom, een hoeveelheid details waar niets van bekend was zolang we waren aangewezen op doodmeldingen van geringde vogels. In dat opzicht is er een Grote Stap gezet. De meeste informatie hierover is gehaald uit Engelse/Schotse vogels, met veelvuldige referenties aan de Amerikaanse bevindingen en die in Midden- en Noord-Europa (vaak samenvattend).

Veel informatie in dit boek komt uit de eerste hand, waaronder materiaal dat nog niet eerder gepubliceerd was. Dat levert betrokken teksten op, waarbij de auteur kan putten uit eigen ervaringen. Het ‘leven als een prins’ blijkt in werkelijkheid voor de meeste vogels een stapeling van hindernissen, die allemaal moeten worden genomen alvorens bij de onderzoeker als succesvolle broedvogel in het boekje te komen. Dat geldt niet alleen voor de trek, maar ook voor het overwinteringsgebied. Onze Visarenden gaan bijna allemaal naar de sub-Sahara (hoewel een toenemend aandeel in Europa blijft), waar ze vooral aan de kust van West-Afrika zijn onderzocht. Sommige Visarenden zijn hier extreem honkvast, jaar op jaar op dezelfde plek op het strand, vanwaar ze één of twee keer per dag een vistochtje op zee maken en ’s avonds een paar 100 m het binnenland invliegen naar de vaste slaapboom. Soms kunnen op stukken kustlijn tientallen Visarenden overwinteren, maar andere delen van de kust blijven onbewoond en het is duidelijk dat ze territoriaal zijn, ook in de winter. Wintertellingen in Senegal in 1979 (C. Prévost) en in 2022 (J.-M. Dupart) laten zien dat de dichtheid verdubbeld is (wat overeenkomt met de toename van de broedpopulatie). Het gedrag van deze vogels in Senegal wordt uittentreuren geschreven. Vrijwel geen informatie is echter te vinden over de duizenden Visarenden die meer in het binnenland van Afrika overwinteren, op vloedvlaktes, bij (stuw)meren en langs rivieren, waar de verblijfoomstandigheden minder rooskleurig kunnen zijn (gezien de hoge sterfte berekend aan de hand van ringmeldingen). Hoewel er dus veel bekend is, is er ook veel nog onbekend. Voor wie dat interessant is, wordt uitgebreid ingegaan op de vele translocatieprojecten in Europa, in het bijzonder die van Rutland maar ook die in Spanje, Portugal, Italië, Zwitserland en Frankrijk (niet in Nederland waar de arenden het zelf moeten uitzoeken, iets wat ze kunnen als de beste). Of, wat de auteur zegt, translocaties aan de wieg hebben gestaan van de relocatie van plekken waar ze waren verdwenen (vervolgving, gif), kunnen we helaas niet verifiëren. De kans is groot dat sowieso relocatie en herstel was opgetreden zonder ingrijpen (anders dan uitbanning van gifsoorten), zij het ongetwijfeld een stuk trager.

Bergmann H.-H. 2024. Das große Buch der Vogelfedern, die Singvögel Mitteleuropas. AULA-Verlag, Wiesbaden. Gebonden, 296 pp. ISBN 978-3-89104-851-1. Euro 78.-

Dit betreft een gewijzigde heruitgave van het in 2015 uitgegeven verenboek van dezelfde auteur, toegespitst op zangvogels. Het A4-formaat maakt het van de meeste soorten mogelijk de vleugel- en staartveren op ware grootte af te beelden (zo niet, is aangegeven hoeveel % kleiner), met daarnaast een reeks van kleine lichaamsveren. Op de tegenoverliggende pagina geeft de tekst uitleg over veerkenmerken en maten inclusief een uitgespreide vleugel, apart naar sekse en leeftijd, iets over rui en over soorten die tot verwarring bij de determinatie kunnen leiden. De volgorde van soorten volgt een taxonomische rangorde, niet zozeer een volgorde gebaseerd op veren van soorten die op elkaar lijken. De verzamelaar moet zich al bladerend door het boek werken, wat voordelen heeft (je leert snel kenmerkende veren te herkennen).

Herkenning staat of valt met de kwaliteit van de opnames en het drukwerk. Veerherkenning hangt op subtiele verschillen in kleur, vorm en tekening. Zolang de veren kenmerkend getekend zijn, is dat geen probleem. Maar helaas zijn de overwegend donkere en/of ongetekende veren in de meeste gevallen op de foto's dichtgelopen. Dat geldt ook voor de uitgespreide vleugels, die al te vaak zo weinig doortekening geven dat ze een bijna eenvormige kleur tonen tot op het zwarte/bruine af. Óf het drukwerk is te zwaar (het papier is van hoge kwaliteit en kan het probleem niet zijn), óf de foto's zijn niet goed belicht geweest. Het laatste is het geval bij de grotere soorten (kraaiachtigen, lijsters, maar ook bij een deel van de kleine soorten), waar de veren een schaduwrand hebben gekregen waarvan niet iedere lezer zal kunnen bepalen of die bij de veer hoort of virtueel is (schaduw).

Voor de verenzoeker is het boek ongetwijfeld van grote waarde zolang deze maar niet denkt dat hij elk veer op naam kan brengen. De schrijver onderkent dat probleem en verwijst niet voor niets naar enkele verensites op internet waar de informatie veel uitgebreider is (vele kransen per soort, bijvoorbeeld, met meer veren) en veel beter op kleur. Sommige sites zijn superieur, waaronder die gebaseerd op de verzameling van de overleden W.-D. Busching (www.featherbase.de), of de site die naast soortinformatie óók determinatiesleutels geeft (www.vogelfedern.de). Voor wie rustig op het scherm wil bladeren is waarschijnlijk beter met online-informatie geholpen dan met een boek. Zowel boek(en) als websites geven inleidende informatie en terminologie die handig is voor wie zich met veren gaat bezighouden. Een ding is zeker, het laatste woord is nog niet gezegd over veren, zeker niet als het aan de Duitsers ligt. Zo wordt er al jaren aangekondigd dat G. Hartmann afkomt met een tweedelig handboek *Atlas of Feathers for Western Palearctic Birds*, waarvan publicatie steeds naar achteren wordt geschoven zonder zicht op werkelijke publicatie. Dit najaar (september) zou deel 1 uitkomen (in zwart-wit en in kleur, de eerste bedoeld voor de minder draagkrachtigen onder ons), nu op naam van de Feather Research Group. We wachten het af. Met de huidige geweldige websites is feitelijk een gedrukte uitgave onnodig, uitgezonderd voor de anderhalve boekenliefhebber die van papier houdt en er nog een boekenkast op na houdt.